

Metodika hodnotenia procesov participatívneho rozpočtovania pre mapovanie skúseností s participatívnym rozpočtovaním v prostredí miestnej územnej samosprávy na Slovensku

(verzia 1)

vypracovala: Ing. Alexandra Hrabínová

názov výstupu: Metodika hodnotenia procesov participatívneho rozpočtovania pre mapovanie skúseností s participatívnym rozpočtovaním v prostredí územnej samosprávy na Slovensku

verzia: prvá verzia

názov výstupu z opisu: Metodika nezávislého hodnotenia participatívnych procesov I.

zadávatel': Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti,

národný projekt: PODPORA PARTNERSTVA A DIALÓGU V OBLASTI, PARTICIPATÍVNEJ TVORBY VEREJNÝCH POLITÍK

ITMS kód projektu: 314011M298

operačný program: OP Efektívna verejná správa

obdobie vyhotovenia/spracovania: august 2018

Tento materiál je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Obsah

Metodika hodnotenia procesov participatívneho rozpočtovania	1
Obsah	2
O dynamických riešeniach a nových témach výskumu	3
1/ Monitoring a hodnotenie participačných procesov na úrovni štátnej správy.....	4
2/ Monitoring a hodnotenie zavádzania participatívnych rozpočtov v prostredí územnej samosprávy ...	4
3/ Monitoring a hodnotenie zavádzania procesu participatívneho rozpočtovania v ekosystéme stredných a základných škôl	5
O participatívnom rozpočtovaní	6
Participatívny rozpočet a Slovensko.....	8
Existujúce príklady PR na lokálnej úrovni	9
Cieľ výskumu	11
Metodológia zberu dát	12
Štruktúra prípadových štúdií	13
Scenár pre pološtruktúrované rozhovory s aktérmi PR	15
Starosta, primátor alebo prednosta	15
Pracovník úradu, zástupca MVO (zodpovedný za riadenie a organizovanie PR)	17
Kľúčový informant, predkladateľ projektu v rámci participatívneho rozpočtu	20
Záver	22

O dynamických riešeniach a nových témach výskumu

Podaktivita 2, ktorá je zameraná na **analyticko-metodicko-legislatívnu podporu zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe**, zastrešuje celú škálu zadaní, prieskumov a výskumných programov. Spoločným menovateľom je participácia a participatívny proces tvorby verejných politík, ktoré v rámci činnosti jednotlivých pracovných, expertných a vedeckých tímov:

- analyzujeme z rôznych uhlov pohľadu (plánovanie, implementácia, monitoring a hodnotenie participatívnych procesov),
- sledujeme cez optiku a vlastnosti prostredia, konkrétne s dôrazom na jednotlivé úrovne verejnej správy (štátna, regionálna, mikroregionálna a lokálna),
- skúmame s dôrazom na konkrétne aspekty (legislatívne zakotvenie, zapájanie zraniteľných skupín, prínosy tvorby verejných politík v partnerstve, budovanie kapacít, ukazovatele kvality participácie a mnohé ďalšie).

Činnosti sú realizované v logických fázach výskumu: metodické nastavenie, zber a sumarizácia dát, analýza, interpretácia dát, závery a odporúčania, ktoré sú predmetom samostatných výstupov: metodík, receptárov, katalógov dobrých príkladov z praxe, prehľadových štúdií, procesných máp, prípadových štúdií, analýz, usmernení, ako aj konkrétnych návrhov na zmenu právnych úprav, legislatívy, či aplikačnej praxe.

Do štruktúry podaktivity 2 sme zapracovali aj jedno voľné zadanie. Cieľom bolo vytvoriť priestor pre nové témy a ďalšie interpretačné rámce výskumu, ktoré prinesie samotná realizácia projektu. Témy výskumu, oblasti verejných politík a konkrétne participatívne procesy sme sa rozhodli identifikovať až na základe dynamických rozhodnutí a potrieb projektu. V rámci opisu projektu sme úlohy zadefinovali veľmi voľne ako výskum aktuálnych, prebiehajúcich, práve ukončených, alebo z iného dôvodu zaujímavých participatívnych procesov/scenárov/príkladov, ktoré stoja mimo pilotnú schému participatívnej tvorby verejných politík (Podaktivita 1).

Konkrétne ide o položky **kvalitatívny zber dát III. - nezávislé hodnotenie participatívnych procesov**, stojacich mimo pilotnú schému, ktorého súčasťou je príprava **metodiky nezávislého hodnotenia participatívnych procesov**. Výsledkom je **súbor prípadových štúdií o participácii**, ktoré sledujú vybrané ukazovatele, zadefinované v metodickom ukotvení výskumu s dôrazom na vybrané premenné a kritériá, ktoré majú na kvalitu participatívneho procesu vplyv.

Záver, odporúčania a zistenia z jednotlivých výskumných expedícií, budú transformované do konkrétnych prípadových štúdií, alebo katalógov tak, aby sa stali cenným zdrojom dát pre záverečné analýzy, sumarizujúce naše poznatky v troch hlavných oblastiach:

- súčasný stav participácie zainteresovaných skupín na tvorbe verejných politík a príkladov dobrej praxe na Slovensku a v zahraničí na národnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- súčasné postupy tvorby verejných politík a pripravenosti na participáciu na národnej, regionálnej, mikroregionálnej a lokálnej úrovni,
- súčasné legislatívne nástroje a možnosti participácie verejnosti a zainteresovaných skupín na tvorbe verejných politík na Slovensku a v zahraničí na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

V roku 2018 sme pristúpili k zadefinovaniu konkrétnych zadaní, ktoré dali konkrétne obsahové zameranie ďalším výskumným sondám, realizovaným v rámci položky kvalitatívny zber dát III. - nezávislé hodnotenie participatívnych procesov. Konkrétne ide o tieto výskumy:

- 1. monitoring a hodnotenie participačných procesov na úrovni štátnej správy,**
- 2. monitoring a hodnotenie zavádzania participatívnych rozpočtov v prostredí územnej samosprávy,**
- 3. monitoring a hodnotenie zavádzania procesu participatívneho rozpočtovania v ekosystéme stredných a základných škôl.**

1/ Monitoring a hodnotenie participačných procesov na úrovni štátnej správy

Bola zadefinovaná potreba získať väčšie znalosti o príčinách úspešnosti/neúspešnosti a hlavne o úskaliach aplikačnej praxe zavádzania participatívnej tvorby verejných politík na štátnej úrovni. Relevantné medzinárodné iniciatívy (OSN, EÚ, Agenda 2030, RIA, OGP) celkom jednoznačne artikulujú rolu verejnosti v celom procese rozhodovania a životnom cykle štátnych politík, ktorú adresujú členským štátom v podobe úloh, či výziev.

Indície ukazujú, že existuje akási vzájomne obrátená realita participácie, v ktorej komunálne mechanizmy zapájania verejnosti majú málo štandardizované a formalizované postupy, ale hodnotovo chápu pointu participácie, jej kontext, hodnotu, zmysel, význam, exaktnejšie a spravidla dosahujú uspokojivé výsledky. Na druhej strane štát reprezentovaný ústrednými orgánmi disponujúci pomerne dobrými formálnymi mechanizmami zapájania, poskytujúci vysoký štandard formálneho zapojenia, bojuje so schopnosťou dostatočne znútorňiť podstatu participácie a zapojenia verejnosti do prípravy, schvaľovania, implementácie, monitorovania, vyhodnocovania a aktualizácie politík.

Pochopenie zrkadlovej sínusoidy môže naznačiť aj vzájomné príležitosti na výmenu skúsenosti a scitlivenia prostredia štátnej správy.

2/ Monitoring a hodnotenie zavádzania participatívnych rozpočtov v prostredí územnej samosprávy

Participatívny rozpočet je účinným nástrojom zapájania ľudí do rozhodovania, ktorý prináša reálne výsledky v relatívne krátkom časovom horizonte. Napriek tomu, že sa dnes stáva veľmi obľúbeným nástrojom participácie na všetkých úrovniach verejnej správy, túto problematiku na Slovensku považujeme za doposiaľ nedostatočne preskúmanú oblasť.

Rastúci záujem slovenských samospráv o zapájanie občanov do tvorby rozpočtu vytvoril potrebu zmapovať danú problematiku komplexne. Výsledky nášho výskumu chceme poskytnúť samosprávam, ktoré stoja pred svojou prvou skúsenosťou s participatívnym rozpočtom a podnietiť tak ich nárast na lokálnej úrovni.

Poznaním problémov svojich predchodcov a učením sa z príkladov dobre fungujúcej praxe, sa budú nové samosprávy pýšiť nielen samotným zavedením tohto nástroja, ale i jeho kvalitným a zmysluplným nastavením a využívaním.

3/ Monitoring a hodnotenie zavádzania procesu participatívneho rozpočtovania v ekosystéme stredných a základných škôl

Vzhľadom na výsledky realizovaných prieskumov, kvalitatívnych rozhovorov a panelových diskusií sme sa rozhodli zamerať na participatívny proces, ktorého hlavnými aktérmi sú mladí ľudia. Téma aktívneho občianstva sa ukázala z hľadiska existujúceho potenciálu pre zmenu, ktorým sú mladí ľudia, ako kľúčová. Jeden zo zaujímavých prístupov, ktorý tému aktívneho občianstva na školách otvára sú participatívne rozpočty a zavádzanie procesu participatívneho rozpočtovania.

Zvolili sme formát pilotného zavádzania participačných procesov v prostredí stredných škôl na úrovni Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK). Prvá dotačná schéma na Slovensku, ktorá cielene podporuje presadzovanie princípov participatívneho rozpočtovania v prostredí stredných škôl, vytvára pre národný projekt ideálne podmienky pre výskum. V rámci participatívneho rozpočtu študenti škôl sami ponúkajú riešenia a následne rozhodujú o tom, ako naložiť s vyčlenenou časťou finančných prostriedkov zo školského rozpočtu.

V rámci projektu budeme analyzovať participatívny proces na jednotlivých zapojených školách a testovať originálne prístupy ku zavádzaniu procesu participatívneho rozpočtovania na jednotlivých školách. V rámci výskumu využijeme sieť školských koordinátorov, ktorí budú zodpovední za priebeh participačných rozpočtov na zapojených školách a zabezpečia zber dát priamo z prostredia jednotlivých škôl.

O participatívnom rozpočtovaní

Participatívny rozpočet (PR) je jeden z najobľúbenejších nástrojov participácie, ako aj jeden z najefektívnejších demokratických nástrojov, ktorý umožňuje občanom a občiankam sa priamo zapojiť do rozhodovania. Presnejšie, podieľať sa na rozdelení časti verejných zdrojov, ktoré mesto, obec, alebo vyšší územný celok pre účely participatívneho rozpočtu vyčlení.

Základným východiskom pre zavedenie participatívneho rozpočtu je rozhodnutie územnej samosprávy vniesť proces PR do života mesta, obce, mestskej časti, VÚC. Samospráva vytvára podmienky, nastavuje pravidlá hry a súčasne disponuje finančnými prostriedkami, ako aj kompetenciami pre úspešné uskutočnenie participačného procesu s výsledkom, ktorý napĺňa predstavy ľudí o zvyšovaní kvality života.

Proces participatívneho rozpočtovania otvára nový typ verejnej diskusie medzi občanmi a samosprávou. Nielen o pravidlách PR, výbere projektov, či o realizácii konkrétnych intervencií, zmien a krokov navrhnutých v projektoch, ktoré cez PR iniciovali občania, ale najmä o budúcej vízii, charaktere a podobe miesta, kde žijú.

Participatívny rozpočet štartuje proces modernizácie samosprávy a premeny mesta/obce/regiónu/krajiny na lepšie miesto pre život v zmysle predstáv ich obyvateľov. Núti zástupcov samosprávy, volených predstaviteľov, ale hlavne občanov začať premýšľať inak o verejných záležitostiach, o verejných zdrojoch, peniazoch, o ľuďoch na okraji, o verejných službách, o zmenách, o problémoch úradu. Súčasne zvyšuje transparentnosť samosprávy, posilňuje dôveru medzi občanmi a vedením samosprávy, revitalizuje hodnoty partnerstva a solidarity, ako aj podporuje vznik silných lokálnych komunít, ktoré participujú na rozvoji územia.

To, čo je na participatívnom rozpočtovaní fascinujúce, je, že proces zásadne redefinuje stratégiu účasti verejnosti na riešení vecí verejných a spoločnom zvyšovaní kvality života v samospráve/území. Proces otvára nové kanály pre komunikáciu samosprávy s občanom, ako aj pre komunikáciu občanov navzájom bez účasti samosprávy (ľudia organizujúci sami seba, vznik nových komunít). Príbeh participatívneho rozpočtu vťahuje občana do verejného života a vychováva ho k aktívnej participácii a občianstvu.

PR má korene v brazílskom meste Porto Alegre, kde ho v roku 1989 po prvý krát zaviedli do života samosprávy. Postupne sa rozšíril do celého sveta. Jedným z Európskych lídrov v participatívnom rozpočtovaní je napríklad Portugalsko s približne štyridsiatimi percentami samospráv, ktoré implementovali participatívny rozpočet. V roku 2008 ako prvá európska krajina zaviedla participatívny rozpočet na úrovni hlavného mesta Lisabon a v roku 2016 spustila participatívny rozpočet na národnej úrovni ako vôbec prvá krajina na svete. Dôležitosť participatívneho rozpočtu pre miestnych obyvateľov odzrkadľuje portugalské mesto Cascais, kde viac obyvateľov odovzdalo svoj hlas v rámci hlasovania v participatívnom rozpočte ako v komunálnych voľbách.

Úspešný participatívny rozpočet musí klásť dôraz na uskutočniteľnosť procesu, ktorý otvára priestor verejnosti na celom procese spolurozhodovania a zavádzaní nových riešení do života samosprávy. Participatívny rozpočet sa týka celého úradu a často naštartuje zmeny v organizácii

samosprávy. Je potrebné zamerať sa nielen na uskutočniteľnosť krokov v externom prostredí mimo úradu, ale aj uskutočniteľnosť procesov vo vnútri samosprávy. Proces môže zlyhať na zdanlivo banálnom probléme, ktorým je nastavenie myslenia zamestnancov obecného alebo mestského úradu - napríklad na neochote konkrétnych oddelení participovať na nevyhnutých zmenách a projektoch. Realizácia projektov sa musí nastaviť za účasti všetkých zamestnancov úradu. Ďalším z problémov môže byť problém nevyjasnených majetkových vzťahov a pozemkov, alebo konflikt v kompetenčnom zákone (realizované kroky a opatrenia sú v kompetencii iného subjektu verejnej správy, nie mesta atď).

Participatívny rozpočet a Slovensko

Prvá skúsenosť s participatívnym rozpočtom na Slovensku sa datuje do roku 2011 a spája sa s Bratislavou, hlavným mestom SR, ktorá sa stala v poradí druhým európskym hlavným mestom s implementovaným participatívnym rozpočtom. O jeho zavedenie sa zaslúžilo občianske združenie Utopia, ktorej sa v roku 2010 podarilo pre tento zámer získať dvoch vtedajších kandidátov na primátora. Napriek tomu, že z volebného programu nového primátora Milana Ftáčnika vyplynul návrh vyčleniť z rozpočtu 1% výdavkov na priame prerozdelenie občanmi, tento zámer sa nikdy nepodarilo naplniť. Realizácia občianskych projektov z participatívneho rozpočtu sa v jednotlivých ročníkoch stretávala s mnohými problémami. Niektoré z projektov sa podarilo úspešne dokončiť, niektoré sa realizovali čiastočne a niektoré vôbec. Nespokojní účastníci z procesu postupne odišli. Participatívny rozpočet v Bratislave v roku 2014 zanikol. Aj napriek nie príliš zdarnému koncu, je táto vôbec prvá skúsenosť s participatívnym rozpočtom na našom území pre ďalší vývoj participatívnych rozpočtov v samosprávach kľúčová. Nastavila štandard modelu, ktorý s obmenami nasleduje prevažná väčšina slovenských samospráv a poskytuje dôležité lekcie, z ktorých možno čerpať a ktoré treba mať na mysli už pri zvažovaní samotnej implementácie participatívneho rozpočtu do života samosprávy.

Na území Slovenska dnes zaznamenávame minimálne tridsiatku skúseností a pokusov o zavedenie participatívnych rozpočtov do života miestnej územnej samosprávy. Niektoré pokusy boli úspešné, niektoré menej. Dôkazom úspešnosti procesu sú nielen zrealizované projekty, ale aj ďalší ročník participatívneho rozpočtu, ktorý na základe vyhodnotenia procesu a živej skúsenosti, inovuje proces bližšie k skutočným potrebám občanov a miestnych komunít, ako aj k reálnym možnostiam samosprávy. Prehľad doterajších skúseností s participatívnym rozpočtovaním na lokálnej úrovni na Slovensku poskytuje tabuľka v nasledovnej kapitole. V rokoch 2011 – 2014 evidujeme spolu šesť skúseností lokálnych samospráv o zavedenie participatívneho rozpočtu do praxe. V nasledovnom období rokov 2015 – 2018 možno hovoriť o ďalších dvadsiatich štyroch skúsenostiach, pričom takmer dve tretiny z nich spadajú do obdobia posledných dvoch rokov. Aj tieto čísla dokazujú, že záujem slovenských samospráv o participatívne rozpočtovanie rastie exponenciálne. Zistenia z prvotného prieskumu často odhaľujú opakujúce sa modely, vyplývajúce z kopírovania pravidiel participatívneho rozpočtu inej samosprávy. Každý participatívny rozpočet by však mal byť originálny a jeho pravidlá reflektovať miestne špecifiká, historické a kultúrne zvyklosti, úroveň občianskej angažovanosti a pod. Nachádzame však medzi nimi aj skutočne inovatívne riešenia a inšpiratívne príklady dobrej praxe.

Okrem skúseností miestnych územných samospráv zaznamenávame dve živé skúsenosti s participatívnym rozpočtovaním na úrovni regionálnej územnej samosprávy, z prostredia Trenčianskeho a Bratislavského samosprávneho kraja. Jedna skúsenosť pochádza zo špecifického prostredia záujmovej samosprávy – internátneho študentského mestečka Ľudovíta Štúra-Mlyny v Bratislave. Svetovým trendom sú dnes participatívne rozpočty na školách. Na Slovensku s ním má skúsenosť zatiaľ len Evanjelické gymnázium v Banskej Bystrici. V školskom roku 2018/2019 sme však v spolupráci s Trenčianskym samosprávnym krajom spustili pilotný ročník zavádzania participatívnych rozpočtov v prostredí šestnástich stredných škôl v pôsobnosti kraja. Kvôli nedostatočnej reprezentatívности prípadov však budeme našu pozornosť sústrediť výhradne na úroveň miestnych územných samospráv.

Existujúce príklady PR na lokálnej úrovni

Fungujúce PR	Od kedy - do kedy?
Bratislava-Nové Mesto	2014 – súčasnosť
Banská Bystrica	2014 – súčasnosť
Šaľa	2015 – súčasnosť
Trnava	2016 – súčasnosť
Liptovský Mikuláš	2016 – súčasnosť
Piešťany	2016 – súčasnosť
Partizánske	2016 – súčasnosť
Poltár	2016 – súčasnosť
Nové Mesto nad Váhom	2017 – súčasnosť
Prievidza	2017 – súčasnosť
Spišská Belá	2017 – súčasnosť
Topoľčany	2017 – súčasnosť
Bratislava-Rusovce	2017 – súčasnosť
Bratislava-Vajnory	2017 – súčasnosť
Bratislava-Vrakuňa	2017 – súčasnosť
Kežmarok	2017 – súčasnosť
Rozbiehajúce sa PR	Od kedy - do kedy?
Rožňava	2017 – súčasnosť
Hlohovec	2018 – súčasnosť
Nitra	2018 – súčasnosť
Žabokreky	2018 – súčasnosť
Poniky	2018 – súčasnosť
Sološnica	2018 – súčasnosť
Navrhované PR	Od kedy - do kedy?
Malacky	2014
Detva	2015
Levice	2015
Zlaté Moravce	2017
Nefungujúce PR	Od kedy - do kedy?
Bratislava	2011 - 2014
Bratislava-Petržalka	2013 - 2015
Ružomberok	2013 - 2016
Chorvátsky Grob?	2016?

Cieľ výskumu

Výskum na základe jednotnej metodiky analyzuje existujúce modely participatívneho rozpočtu v praxi miestnej územnej samosprávy s cieľom spracovania príbehov participatívnych rozpočtov, ktoré budú slúžiť ako inšpirácia pre ďalšie samosprávy stojace pred svojou prvou skúsenosťou s participatívnym rozpočtom. Cieľom výskumu nie je hodnotiť samosprávy pri výkone participatívneho rozpočtu, poukazovať na chyby a navrhovať zlepšenia, ale popísať zvolený prístup samosprávy, nastavenie jednotlivých fáz procesu, problémy, s ktorými sa pri realizácii participatívneho rozpočtu stretli a úspechy, ktoré sa im podarilo dosiahnuť. Na základe informácií, ktoré sa nám podarí zozbierať, vytvoríme praktického sprievodcu, pomocou ktorého chceme naštartovať vznik dlhodobých funkčných a významovo zmysluplných participatívnych rozpočtov v nových samosprávach na Slovensku.

Dosiahnutie tohto cieľa je podmienené splnením čiastkových cieľov, predovšetkým:

1. Poznanie východísk a cieľov, ktoré danú samosprávu viedli k zavedeniu participatívneho rozpočtu
2. Dôkladné oboznámenie sa s procesom fungovania participatívneho rozpočtu v danej samospráve; analýza existujúcich dokumentov a materiálov, ktoré súvisia s participatívnym rozpočtom samosprávy
3. Vypočutie názorov a poznanie skúseností všetkých zainteresovaných strán

Výstupom výskumu bude praktický sprievodca procesom, ktorý na názorných príkladoch z praxe popíše:

- východiskové predpoklady a základné podmienky, ktoré podmieňujú zavedenie PR
- mechanizmus tvorby rozpočtu a rozdeľovania prostriedkov
- kto a ako môže iniciovať zavedenie PR
- ako vypracovať model PR šitý na mieru samosprávy a nastaviť jasné pravidlá
- postavenie a úlohy jednotlivých aktérov v procese PR (občianska spoločnosť, mestské zastupiteľstvo, vedenie mesta a i.)
- rolu dobrovoľníctva v PR
- ako komunikovať PR zamestnancom úradu a občanom samosprávy
- ako podporiť aktívne zapojenie občanov do PR
- ako pracovať s nápadmi občanov
- ako zabezpečiť hlasovanie (formy a spôsoby hlasovania)
- ako zrealizovať víťazné projekty
- ako vyhodnotiť uplynulý ročník PR
- základné chyby a možné komplikácie, s ktorými sa možno stretnúť v rôznych fázach PR
- tipy na rozvoj PR prostredníctvom domácich a zahraničných príkladov dobrej praxe
- hodnotové zmeny vplyvom zavedenia PR

Metodológia zberu dát

Metodológia upravuje postup pri realizovaní rozhovorov a tvorbe príbehov v rámci zadania *Mapovanie skúseností s participatívnym rozpočtovaním v prostredí územnej samosprávy na Slovensku*. Cieľom zberu dát je získať dostatok informácií potrebných pre podrobný rozbor a popis procesu participatívneho rozpočtu z hľadiska jeho nastavenia, zavedenia do života samosprávy, dopadov, hodnotových a postojoyých zmien na strane občianskej spoločnosti i konkrétnej samosprávy.

Príbehy samospráv budú písané populárno-vedeckým štýlom a budú obsahom vôbec prvej zbierky skúseností s participatívnym rozpočtovaním na Slovensku. Príbehy majú slúžiť ako prehľad možných prístupov pri zavádzaní a realizácii participatívnych rozpočtov v samosprávach, ktoré s týmto procesom zatiaľ skúsenosti nemajú.

Zber dát a spracovanie príbehov prebieha v následnej postupnosti krokov:

1. Rešerš a štúdium podkladových dokumentov k participatívnym rozpočtom vybraných samospráv na Slovensku

Autori príbehov sa pred realizovaním rozhovorov dostatočne oboznámia a zmapujú všetky dostupné dokumenty samosprávy, ktoré súvisia, upravujú alebo priamo riešia problematiku participatívneho rozpočtu (rozpočet samosprávy, právne normy, ktoré upravujú zavedenie participatívneho rozpočtu, vrátane prvotných zmienok vo volebných programoch, strategických a koncepčných materiáloch samosprávy) a tiež s článkami v miestnom periodiku a iných novinách, články a príspevky na sociálnych sieťach, blogy, reportáže miestnej televízií, videá na youtube a i., ktoré súvisia s participatívnym rozpočtovaním v danej samospráve. Tieto si uchovávajú vo svojej databáze ako podklady k tvorbe príbehu.

2. Realizácia pološtrukturovaných rozhovorov

Autor príbehu je zodpovedný za vytypovanie, výber a oslovenie relevantných respondentov rozhovoru zo všetkých troch skupín definovaných aktérov. Rozhovor prebieha podľa pripraveného scenáru pre pološtrukturované rozhovory s aktérmi PR, ktorý sa nachádzajú v kapitole nižšie. V prípade potreby je možné doplniť dáta z rozhovorov aj o dáta získané metódou priameho pozorovania (napr. účasťou na verejnej diskusii, verejnom zvažovaní a pod.).

3. Overenie formou odborných konzultácií

Získané a spracované informácie budú v relevantných prípadoch konzultované a doplnené o názory, skúsenosť a poznatky expertov z praxe, najmä zástupcov OZ Utopia. OZ Utopia na Slovensku stálo pri zrode a zavádzaní mnohých participatívnych rozpočtov a patrí mu tiež autorstvo modelu prvého participatívneho rozpočtu pre Bratislavu, ktorý s obmenami nasleduje prevažná väčšina slovenských samospráv.

4. Rešerš a štúdium zahraničných skúseností s participatívnym rozpočtovaním

Príbehy participatívnych rozpočtov v slovenských samosprávach budú doplnené o príklady dobre fungujúcej zahraničnej praxe, ktoré budeme získavať súčasne štúdiom zahraničných zdrojov, ako aj prostredníctvom odporúčaní a typov expertov v rámci odborných konzultácií.

Štruktúra prípadových štúdií

Úlohou autora je popísať celý proces zavedenia konceptu a pojmu participatívneho rozpočtovania spolu s aktérmi, okolnosťami a iniciatívami, ktoré ho sprevádzali a motiváciami, ktoré k tomu viedli. V prípade, že sa definícia, verejná politika a oficiálne dokumenty menili v čase, zmeny, dôvody a okolnosti realizácie zmien je potrebné zaznamenať. V rámci príbehov je potrebné *zistiť* nasledovné skutočnosti (pozn.: *uvedené body nie sú predmetom rozhovorov s aktérmi*). V prípade, že niektoré z týchto bodov nie sú dohľadateľné alebo nie sú dostatočne jasné, je možné ich zistiť/overiť v rámci rozhovorov s aktérmi.

Príbehy konkrétnych samospráv pokrývajú nasledovné časti:

1. **Krátky opis samosprávy**
2. **Zavedenie participatívneho rozpočtu**
3. **Komunikácia participatívneho rozpočtu (dovnútra, von)**
4. **Tvorba a predkladanie projektov**
5. **Hodnotenie projektov a hlasovanie**
6. **Realizácia projektov**
7. **Evaluácia procesu**
8. **Mechanizmus tvorby rozpočtu a rozdeľovania prostriedkov**
9. **Hodnotové zmeny vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu**

Krátky opis samosprávy

- názov samosprávy, zaradenie do VÚC, počet obyvateľov a stručné demografické ukazovatele, identifikácia menších a marginalizovaných skupín, geografické, historické, kultúrne špecifiká a zaujímavosti samosprávy
- súčasné a bývalé vedenie samosprávy, dĺžka ich funkčného obdobia, politická príslušnosť, počet a zloženie poslancov v zastupiteľstve (miestni aktivisti, podnikatelia?)

Zavedenie participatívneho rozpočtu

- osobný profil nositeľa myšlienky zavedenia participatívneho rozpočtu v samospráve
- posúdenie povahy participatívneho rozpočtu (je participatívny rozpočet súťažou projektov alebo skôr budovaním partnerstiev, dialógom samosprávy a občana?)
- podoba cyklu participatívneho rozpočtu (fázy, dĺžka trvania)
- právna norma, ktorou je participatívny rozpočet v samospráve prijatý

Komunikácia participatívneho rozpočtu

- aké spôsoby a komunikačné nástroje používa samospráva na informovanie občanov o participatívnom rozpočte (web, rozhlas, TV, občasník, realizovali tréningy, informačné dni, podujatia pre občanov o PR)? kedy komunikuje? ako často?
- realizuje samospráva stretnutia s občanmi k rôznym fázam participatívneho rozpočtu? (úvodné oboznámenie občanov s participatívnym rozpočtom, zber nápadov, rozpracovanie projektov, prezentácia projektov, hlasovanie, vyhodnotenie)?
- existuje manuál participácie/inštrukcia/návod pre občanov – popis toho ako sa možno do procesu zapojiť v jeho rôznych fázach? ako vyzerá? kde je dostupný?

Tvorba a predkladanie projektov

- časový rámec, objem prostriedkov vyčlenený na participatívny rozpočet, priority a oblasti podpory
- ako z počiatočného nápadu vznikne občiansky projekt? Čo musí projekt spĺňať, aby sa mohol realizovať? Existuje projektový formulár? Ako vyzerá?
- kto môže podať projekt? (veková hranica, rezidencia, FO/PO)
- existujú špeciálne podmienky zapájania znevýhodnených skupín obyvateľov? Aké?
- majú občania možnosť navrhovať i vysokorozpočtové zadania pre samosprávu?

Hodnotenie projektov a hlasovanie

- hodnotí úrad projekty predkladateľov pred zaradením do hlasovania verejnosti? Čo je predmetom hodnotenia (napr. súlad so strategickými dokumentmi samosprávy), kto hodnotí? Sú občanom známe kritériá hodnotenia vopred? Hodnotí úrad uskutočniteľnosť projektov? Je hodnotenie riadne odôvodnené, zverejnené a komunikované (ako)?
- kto môže hlasovať (veková hranica, rezidencia)? existuje možnosť špeciálnych podmienok hlasovania pre marginalizované skupiny – kto je marginalizovaná skupina, aké sú podmienky?
- akým spôsobom prebieha kvantitatívne hlasovanie (internetové, fyzické)? Zabezpečenie a verifikácia hlasovania – predchádzanie hlasovacím podvodom
- používané elektronické hlasovacie aplikácie, nástroje, systémy na podporu participatívneho rozpočtovania
- akým spôsobom prebieha kvalitatívne hlasovanie, ak relevantné? Ak neprebieha, zvažovali ste zavedenie kvalitatívneho hlasovania? Aké boli argumenty proti?
- majú rôzne formy hlasovania rôznu váhu na celkovom výsledku hlasovania?
- možnosť udeľovania negatívnych hlasov pri hlasovaní, ak áno, ako a prečo? ak nie, prečo?

Realizácia projektov

- kto je realizátorom občianskeho projektu – predkladateľ alebo samospráva?
- do akej miery je občan vlastníkom/spoluvlastníkom projektu po jeho realizácii?
- je možné projekty realizovať aj na súkromných pozemkoch? (ak áno, treba zistiť viac v rámci interview)

Evaluácia procesu

- hodnotí samospráva proces participatívneho rozpočtu priebežne, po ukončení procesu?
- zverejňuje samospráva dokumenty z priebežného/záverečného hodnotenia procesu?
- reálni účastníci participatívneho rozpočtu (súvisí s problematikou marginalizovaných skupín)

Mechanizmus tvorby rozpočtu a rozdeľovania prostriedkov

- akým spôsobom dochádza k uvoľňovaniu prostriedkov z rozpočtu samosprávy? (napr. existuje samostatná položka „participatívny rozpočet“ v rozpočte samosprávy, delia sa projekty do jednotlivých rozpočtových kapitol podľa povahy a pod.)
- je možné uvoľniť prostriedky z rozpočtu pre predkladateľov - FO? Akým spôsobom? Ak nie, ako samospráva postupuje v prípade, že navrhovateľom projektu je FO?

Scenár pre pološtruktúrované rozhovory s aktérmi PR

Pri tvorbe príbehov autori vychádzajú z realizovaných rozhovorov s vytipovanými reprezentantmi samosprávy pre danú problematiku a účastníkmi procesu:

- a) **Starosta, primátor alebo prednosta**
- b) **Pracovník úradu, zástupca MVO (zodpovedný za riadenie a organizovanie PR)**
- c) **Kľúčový informant, predkladateľ projektu v rámci participatívneho rozpočtu**

Starosta, primátor alebo prednosta

Zavedenie participatívneho rozpočtu

- Na úvod mi prosím povedzte, kto myšlienku participatívneho rozpočtu do samosprávy priniesol, za akých okolností?
- Prečo ste sa do PR vôbec pustili? Aké boli Vaše očakávania?
- Aké boli vaše ciele v súvislosti s PR? Aký bol váš hlavný zámer pri jeho zavádzaní? (napr. aktivizácia občanov, prevzatie vlastníctva na projektoch, službách poskytovaných samosprávou, podchytenie konkrétnych „neviditeľných skupín“, sieťovanie aktívnych občanov, budovanie kapacít pre zapojenie občianskej spoločnosti do verejného života obce, správy vecí verejných atď.)
- Mali ste na začiatku nejaké obavy? Očakávali ste nejaké komplikácie?
- Aká je úloha volených zástupcov v procese participatívneho rozpočtu vo vašej samospráve?
- Aká by podľa vás mala byť úloha volených zástupcov v procese participatívneho rozpočtu?
- Z akých materiálov/postupov/odporúčaní ste vychádzali pri zavádzaní participatívneho rozpočtu vo vašej samospráve? Inšpirovali ste sa inou samosprávou, akou?
- Čo je podľa vás participatívny rozpočet? Aké má základné znaky?

Mechanizmus tvorby rozpočtu a rozdeľovania prostriedkov

- Ako dochádza k rozhodnutiu o vyčlenení konkrétnej čiastky na priame prerozdelenie občanmi?
- Vedia občania už na začiatku o akej čiastke verejných financií budú rozhodovať v prípade, že sa do participatívneho rozpočtu zapoja?
- Je možné uvoľniť prostriedky z rozpočtu aj pre žiadateľov-FO? Ak áno, akým spôsobom? Ak nie, ako samospráva postupuje v prípade, že navrhovateľom projektu je FO?
- Skladá sa participatívny rozpočet aj z iných zdrojov ako verejných rozpočtových zdrojov? (napr. dary od sponzorov, granty, súkromné zdroje)

Ako by ste zhrnuli svoje skúsenosti s participatívnym rozpočtom za uplynulé obdobie, čo u vás funguje?

Hodnotové zmeny vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu

- Boli vaše očakávania od zavedenia participatívneho rozpočtu naplnené?
- Do akej miery sa podľa vás podarilo splniť na začiatku stavené ciele?
- S akými bariérami ste sa pri zavádzaní a počas procesu participatívneho rozpočtu stretli? Ako ste ich prekonal? Ktoré sa prekonať nepodarilo?

- Vnímate dnes participatívny rozpočet inak v porovnaní so začiatkom procesu? Čo sa zmenilo?
- Aké zmeny sa udiali vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu v samospráve / v občianskej spoločnosti?
- Ako podľa vás projekty, ktoré boli zrealizované na základe PR, zmenili život v samospráve?
- Existujú príklady občianskych projektov, kedy sa vôľa jednotlivca/komunity stala záujmom samosprávy (aké, kedy)? Naštartovali občianske projekty nejaké väčšie iniciatívy v samospráve?
- Čo ste sa v priebehu fungovania procesu participatívneho rozpočtu vo vašej samospráve naučili?
- Je niečo, čo by ste dnes robili inak?
- Čo by z Vášho pohľadu mohla samospráva urobiť pre to, aby proces participatívneho rozpočtu v budúcnosti fungoval ešte lepšie?
- Čo by ste odkázali tým, ktorí stoja pred svojou prvou skúsenosťou s participatívnym rozpočtom?

Pracovník úradu, zástupca MVO (zodpovedný za riadenie a organizovanie PR)

Zavedenie participatívneho rozpočtu

- Čo je podľa vás participatívny rozpočet? Aké má základné znaky?
- Z akých materiálov/postupov/odporúčaní ste vychádzali pri zavádzaní participatívneho rozpočtu vo vašej samospráve? Inšpirovali ste sa inou samosprávou, akou?
- Oboznámili ste sa pred zavedením PR s rôznymi existujúcimi modelmi PR? Čo ste zvažovali pri voľbe dizajnu? Aké argumenty zavážili? Kto o tom rozhodoval?
- Ako prijali zamestnanci úradu zavedenie participatívneho rozpočtu?
- Aké odbory/ktorých zamestnancov na úrade zavedenie participatívneho rozpočtu ovplyvňuje a akým spôsobom?
- Ako sa delia úlohy v rámci agendy participatívneho rozpočtu na úrade (jednotlivec, oddelenie)?
- Udiali sa na úrade nejaké personálne alebo organizačné zmeny ako dôsledok zavedenia participatívneho rozpočtu?
- Podieľal sa na príprave / realizácii / hodnotení participatívneho rozpočtu v rámci samosprávy aj tretí sektor? (napr. samospráva zazmluvnila experta, vytvorila poradný orgán, pracovnú skupinu atď.)
- Prečo bol participatívny rozpočet v samospráve prijatý práve danou právnou normou?

Komunikácia participatívneho rozpočtu

- Ako ste zdôvodnili potrebu zavedenia PR jednotlivým oddeleniam úradu? Aké argumenty ste použili, čím ste ich presvedčili?
- Realizovali ste školenie pre zamestnancov úradu pred vstupom do procesu (mechanizmus ako proces ovplyvní jednotlivé oddelenia)? S ktorými zamestnancami a aké?
- Ako komunicovala samospráva participatívny rozpočet v zastupiteľstve, v pracovných výboroch?
- Ak relevantné, ako funguje spolupráca medzi organizátormi a samosprávou, starostom?
- Ako prebiehalo rozhodovanie o stupni zapojenia verejnosti?
- Realizovali ste cielene konkrétne kroky, ktoré informovali a podchytili existujúce občianske iniciatívy, MNO, spolky, kluby, zväzy, školy, cieľové skupiny, komunity, menšiny?
- S akými reakciami oslovených ste sa stretli? Z akých dôvodov sa chceli zúčastniť procesu?
- Je niekto, kto účasť na procese odmietol?
- Pri spätnom hodnotení, myslíte si, že na nejaké skupiny ste zabudli? Ak áno, na aké skupiny a prečo?

Tvorba a predkladanie projektov

- Stretli ste sa vo fáze prípravy projektov s nejakými problémami alebo ťažkosťami?
- Môže občan konzultovať vyplnenie projektového formulára (ak relevantné, s kým)?
- Koriguje dodatočne samospráva občianske nápady, ako a v akých prípadoch?
- Vedeli by ste uviesť/opísať nejaký prípad, kedy došlo k prepojeniu rôznych návrhov do spoločného projektu? Akú rolu pri tom zohrala samospráva?
- Ako by ste opísali atmosféru diskusií a stretnutí v participatívnych komunitách, ak relevantné?

- Poskytuje samospráva v rámci prípravnej fázy predkladateľom projektov inú pomoc/podporu?

Hodnotenie projektov a hlasovanie

- Popíšte mi prosím, akým spôsobom prebieha hlasovanie o projektoch v rámci participatívneho rozpočtu? (ak respondent nezodpovedal, dopytovať sa na overovanie totožnosti hlasujúcich (internetové, fyzické hlasovanie); používané hlasovacie aplikácie alebo elektronické nástroje; využívanie negatívnych hlasov a postoj k udeľovaniu negatívnych hlasov)
- Ako prebieha verejné zvažovanie o projektoch, ak relevantné? Nakoľko je podľa vás kvalitatívne hlasovanie v rozhodovacom procese dôležité, prečo?
- V prípade, ak majú rôzne formy hlasovania rôznu váhu na celkovom výsledku hlasovania, akým spôsobom boli váhy jednotlivých foriem stanovené? Kto o tom rozhodol?
- V prípade, ak samospráva realizuje v jednotlivých fázach participatívneho rozpočtu verejné stretnutia s občanmi, využíva na to už existujúce kultúrne/spoločenské udalosti, ktoré majú v meste tradíciu alebo vytvára udalosti nové?
- Aký bol záujem verejnosti o účasť na týchto stretnutiach? Kto sa ich obvykle zúčastňoval? Ako by ste opísali atmosféru na stretnutiach?
- Boli stretnutia facilitované, ak áno kým? V prípade, ak sú moderované organizátormi, ako to zvládajú? Vyskytujú sa nejaké konflikty? Vedeli by ste priblížiť nejakú situáciu, v ktorej došlo ku konfliktu? Ako ju moderátor/i zvládli?

Realizácia projektov

- V prípade, ak je realizátorom projektu jeho predkladateľ, poskytuje mu samospráva nejakú pomoc, akú? V prípade, ak je realizátorom projektu samospráva, je predkladateľ zapojený do realizácie projektu, ako?
- Do akej miery je občan vlastníkom/spoluvlastníkom projektu po jeho realizácii? Nakoľko je pre samosprávu vlastníctvo projektu občanom dôležité?
- Ak relevantné, majú občania v čase realizácie zadaní zadanú úlohu (pracovná skupina, monitorovací výbor a pod.)?
- Stretli ste sa v realizačnej fáze s nejakými problémami alebo ťažkosťami?
- Ako hodnotíte výsledky projektov, ktoré sa už realizovali vďaka PR? Máte nejakú odozvu od ľudí?

Evaluácia procesu

- Myslíte si, že na realizáciu celého cyklu participatívneho rozpočtu ste mali dostatok času?
- Ako hodnotíte množstvo prostriedkov vyčlenených na realizáciu projektov?
- Hodnotíte proces participatívneho rozpočtu priebežne po ukončení jednotlivých fáz, resp. po ukončení celého cyklu procesu, akým spôsobom? Zapájate do hodnotenia aj občanov, akým spôsobom?
- Prehodnocujete a meníte pravidlá participatívneho rozpočtu ako dôsledok skúsenosti z uplynulého ročníka?
- Dostali ste nejaké podnety na zmenu nastavenia procesu aj od občanov? Ako ste ich zohľadnili?

- Vyskytli sa nejaké námietky alebo sťažnosti smerom k vedeniu procesu? Ak áno, považujete tieto sťažnosti za oprávnené? Prečo?
- Do akej miery sa podľa Vás podarilo, respektíve nepodarilo, udržať záujem zapojených aktérov po celú dobu trvania procesu?

Mechanizmus tvorby rozpočtu a rozdeľovania prostriedkov

- Vedia občania už na začiatku o akej čiastke verejných financií budú rozhodovať v prípade, že sa do participatívneho rozpočtu zapoja? Kedy, kto a ako o výške tohto balíka rozhoduje?

Hodnotové zmeny vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu

- Boli vaše očakávania od zavedenia participatívneho rozpočtu naplnené?
- Dosiahli ste cieľ stanovený na začiatku procesu?
- S akými bariérami ste sa pri zavádzaní a počas procesu participatívneho rozpočtu stretli? Ako ste ich prekonal? ktoré sa prekonať nepodarilo?
- Vnímate dnes participatívny rozpočet inak v porovnaní so začiatkom procesu? Čo sa zmenilo?
- Aké zmeny sa udiali vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu v samospráve / v občianskej spoločnosti?
- Existujú príklady občianskych projektov, kedy samospráva prevzala pôvodne občiansku iniciatívu (aké, kedy)? Naštartovali občianske projekty nejaké väčšie iniciatívy v samospráve?
- Máte pocit, že záujem občana a samosprávy sa dnes vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu viac stretáva i mimo procesu PR?
- Čo ste sa v priebehu fungovania participatívneho rozpočtu vo vašej samospráve naučili?
- Je niečo, čo by ste dnes robili inak?
- Čo by z Vášho pohľadu mohla samospráva urobiť pre to, aby proces participatívneho rozpočtu v budúcnosti fungoval ešte lepšie?
- Čo by ste odkázali tým, ktorí stoja pred svojou prvou skúsenosťou s participatívnym rozpočtom?
- Vyskytli sa v priebehu procesu ešte nejaké zaujímavé okolnosti, o ktorých by ste sa chceli zmieniť?

Kľúčový informant, predkladateľ projektu v rámci participatívneho rozpočtu

Zavedenie participatívneho rozpočtu

- Akým spôsobom ste sa do participatívneho rozpočtu zapojili? Čo vás k tomu viedlo?
- Mali ste nejaké očakávania?
- Čo si predstavujete pod pojmom participatívny rozpočet?

Komunikácia participatívneho rozpočtu

- Ako vnímate komunikáciu participatívneho rozpočtu zo strany mesta? Je podľa vás postačujúca? Aký spôsob komunikácie by ste uvítali?
- Ak relevantné, zúčastňujete sa verejných stretnutí, ktoré samospráva organizuje v jednotlivých fázach participatívneho rozpočtu? Ako stretnutia prebiehajú? Aká je atmosféra na verejných stretnutiach?
- S akými reakciami spoluobčanov ste sa stretli v súvislosti s participatívnym rozpočtom vo vašom meste? Z akých dôvodov sa chceli, resp. nechceli zúčastniť procesu participatívneho rozpočtu?

Tvorba a predkladanie projektov

- Ako vnímate náročnosť predkladania projektov?
- Poskytla vám samospráva pomoc pri príprave vášho projektu, akú?
- Spájajú sa svojvoľne občianske iniciatívy, podobné nápady? Prepája samospráva návrhy rôznych aktérov do spoločných projektov?
- Ak relevantné, ako prebieha spolupráca navrhovateľov projektov v participatívnych komunitách? Majú predkladatelia záujem stretávať sa a spolupracovať?

Hodnotenie projektov a hlasovanie

- Akým spôsobom ste dostali vyrozumenie o schválení, resp. neschválení vášho projektového návrhu? Bolo vyrozumenie riadne odôvodnené a komunikované?
- Prebiehajú verejné diskusie pred hlasovaním o projektoch? Ako vyzerajú? Aká je na nich atmosféra? Pamätáte si na nejaké zaujímavé momenty? Prípadne väčšie konflikty? Čo sa stalo a ako to dopadlo?

Realizácia projektov

- Ako sa vám realizoval váš projekt? Ak relevantné, ako sa vám spolupracovalo so zamestnancom samosprávy, ktorý vám s prípravou projektu pomáhal? Ak sa spolupráca niekedy nedarila, v čom spočíval problém?
- Aké problémy sa objavili v súvislosti s realizáciou vášho projektu? Aké problémy mali iní navrhovatelia?

Evaluácia procesu

- Viete o nejakých podnetoch od občanov ohľadom toho, ako by sa dal participatívny rozpočet zlepšiť? Do akej miery ich samospráva zohľadnila?

Mechanizmus tvorby rozpočtu a rozdeľovania prostriedkov

- Popíšte mi prosím ako prebiehal proces pridelovania prostriedkov na realizáciu vášho projektu.

Hodnotové zmeny vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu

- Boli vaše očakávania od zavedenia participatívneho rozpočtu naplnené?
- S akými bariérami ste sa počas procesu participatívneho rozpočtu stretli? Ako ste ich prekonali? Ktoré sa prekonať nepodarilo?
- Vnímate dnes participatívny rozpočet inak v porovnaní so začiatkom procesu? Čo sa zmenilo?
- Aké zmeny sa podľa vás udiali vplyvom zavedenia participatívneho rozpočtu v samospráve/ v občianskej spoločnosti?
- Máte pocit, že samosprávu dnes zaujíma názor občanov viac aj v iných oblastiach, mimo participatívneho rozpočtu?
- Čo ste sa v priebehu fungovania participatívneho rozpočtu vo vašej samospráve naučili?
- Je niečo, čo by ste dnes robili inak?
- Čo by z Vášho pohľadu mohla samospráva / mohli občania urobiť pre to, aby proces participatívneho rozpočtu v budúcnosti fungoval ešte lepšie?
- Čo by ste odkázali tým občanom, ktorí ešte skúsenosťou s participatívnym rozpočtom nemajú?

Záver

Výskumom participatívnych rozpočtov na miestnej úrovni verejnej správy na Slovensku chceme zosumarizovať doterajšie skúsenosti samospráv s participatívnym rozpočtovaním. Zámerom je identifikovať „detské choroby“ zavádzania participatívnych rozpočtov a ponúknuť modely a riešenia, ktoré „ozdravujú proces PR“, alebo mu v krízových situáciách a zlomových momentoch zabezpečia „dostatok imunity“.

Výsledkom našich zistení bude praktická príručka, akási „kuchárska kniha“, ktorá podporí proces ďalšieho šírenia participatívnych rozpočtov na Slovensku v prostredí miestnej samosprávy. Napriek tomu neponúkneme zaručené „recepty“ a „postupy“, ktoré treba mechanicky aplikovať. Príručka je myslená ako návod, ktorý ponúkne kľúčové ingrediencie a postupy. Na príkladoch domácej i zahraničnej praxe v nej upozorníme na dobré a originálne riešenia, niekedy zdanlivo neriešiteľných situácií.

V nadväznosti na zrealizovaný výskum a nadobudnuté poznatky plánujeme otvoriť pilotnú schému, v rámci ktorej budeme v teréne skúmať, s nadšením podporovať a procesom sprevádzať 10 samospráv, ktoré sa rozhodnú aktívne zapájať svojich obyvateľov do života obce a umožnia im rozhodovať o využití vyčlenených financií z mestského rozpočtu.